

ρωμαϊκῶν χρόνων. Τάφους χρονολογουμένους ἀπὸ τὰ περὶ αὐτοὺς ὄστρακα, εἰς πρωτογεωμετρικοὺς χρόνους, ἡμικατεστραμμένους ὑπὸ τῆς ἀμπελουργίας τῶν χωρικῶν, παρατηρήσαμεν ἀνατολικῶς τοῦ μυκηναϊκοῦ τάφου. Ἐγγύτατα πρὸς τὰ νεκροταφεῖα εὐρίσκεται τὸ Ἡράκλειον, τὸ τέμενος τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ὁ μηκυναϊκὸς τάφος. Καὶ γεννᾶται ἀμέσως τὸ ἐρώτημα μήπως ὑπάρχουσι καὶ ἄλλα λείψανα μηκυναϊκῶν χρόνων.

Ταῦτα πάντα εἶναι ἀπτὰ τεκμήρια τῆς σημασίας τοῦ τμήματος τούτου τοῦ μαραθωνικοῦ πεδίου—τὸ ὁποῖον ὀλίγον μόνον ἀπέχει τοῦ σπουδαιότερου συνοικισμοῦ τῆς Τετραπόλεως, τῆς πόλεως δηλαδὴ Μαραθῶνος—καθ' ὅλην τὴν ἀρχαιότητα, ἀπὸ τῶν μυκηναϊκῶν μέχρι τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ἐπιβάλλουν περαιτέρω ἔρευναν.

Ἐν τέλει ὀφείλω νὰ ἀναφέρω ὅτι κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἀνασκαφὴν ἐξαίρετον καὶ πολύτιμον βοήθειαν μοῦ παρέσχεν ἡ Κ^α Ρωξάνη Σωτηριάδη-Sedgwick.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΩΤΗΡΙΑΔΗΣ

2. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΙΕΡΑΣ ΟΔΟΥ

Ἡ συνέχεια τῆς ἀνασκαφῆς τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ περιορίσθη τὸ 1939 ἐντὸς τῆς περιοχῆς τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης. Ἡ πρόσκλησις τοῦ νεωτέρου ἐξ ἡμῶν Ἰ. Τραυλοῦ, ὅστις ἔχει πάντοτε τὸ περισσότερον βᾶρος τῆς ἐκτελέσεως τῆς ἀνασκαφῆς, νὰ ὑπηρετήσῃ εἰς τὸν στρατόν, ἀκριβῶς καθ' ὃν χρόνον ἠδύνατο ἐλεύθερος ἐκ τῆς ἄλλης ὑπηρεσίας του εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν ἀνασκαφὴν τῆς ἀρχαίας ἀγορᾶς νὰ ἀσχοληθῇ εἰς τὴν ἀνασκαφὴν τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, ἠμπόδισε νὰ ἐργασθῶμεν καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα πρὸς ἀκριβῆ καθορισμὸν τῆς πορείας τῆς Ἱερᾶς ὁδοῦ, ἰδίως εἰς τὸ τμήμα ἀπὸ τοὺς Ρεῖτους μέχρις Ἐλευσίνος, καὶ παρὰ τὸ Δαφνί, ὅπου σκεπτόμεθα πάντοτε νὰ ἐξετάσωμεν ἐπιμελέστερον τὸν γειτονικὸν πρὸς τὴν ἐκκλησίαν χώρον.

Εἰς πλεῖστα μέρη τοῦ Ἱεροῦ κατὰ τὴν ἐφετινὴν ἀνασκαφὴν ἠνοίχθησαν βαθεῖαι τάφροι πρὸς μελέτην τῶν ἐπιχώσεων καὶ ἐξαγωγὴν συμπερασμάτων διὰ τὴν ἀκριβεστέραν χρονολόγησιν τῶν σωζομένων λειψάνων καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀρχῆς τοῦ Ἱεροῦ. Πλὴν ὅμως ὀλίγων ὄστράκων τοῦ 4^{ου} αἰῶνος καὶ ὀλίγων Ῥωμαϊκῶν ἀνευρεθέντων εἰς τὰ ὑψηλότερα μέρη πρὸς βορρᾶν τοῦ οἰκίσκου, εἰς τὰ βαθύτερα μέρη ὅπου ἄλλοῦ ἐγένετο δοκιμὴ οὐδὲ ἕχνος ἀγγείου ἀνευρέθη. Γενικῶς ἡ ἐπίχωσις τοῦ ὅλου Ἱεροῦ, ἐπὶ τῆς ὁποίας ἐθεμελιώθησαν οἱ τοῖχοι τῶν διαφόρων κτισμάτων, εἶναι φυσικὴ καὶ ἔχει σχηματισθῆ ἐκ τῶν προσχώσεων τῶν ὑδάτων.

Εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν πρὸ τοῦ βράχου, τοῦ φέροντος τὰς λαξευτὰς κόγ-

χας πρὸς ἔνθεσιν ἀναθημάτων, μέχρι σχεδὸν τῆς ἀρχαίας Ἱερᾶς ὁδοῦ ἢ ἐπίχωσις εἶχεν ἀφαιρεθῆ εἰς μέγα βάθος ἤδη κατὰ τὴν πρώτην ἀνασκαφὴν τοῦ Δ. Καμπούρογλου. Εἰς μέγα βάθος ἀνέσκαψεν ἐπίσης ὁ ἴδιος καὶ τὴν ἐπίχωσιν ἐντὸς καὶ πέραν τοῦ πολυγωνικοῦ περιβόλου ἔναντι τοῦ Ἱεροῦ.

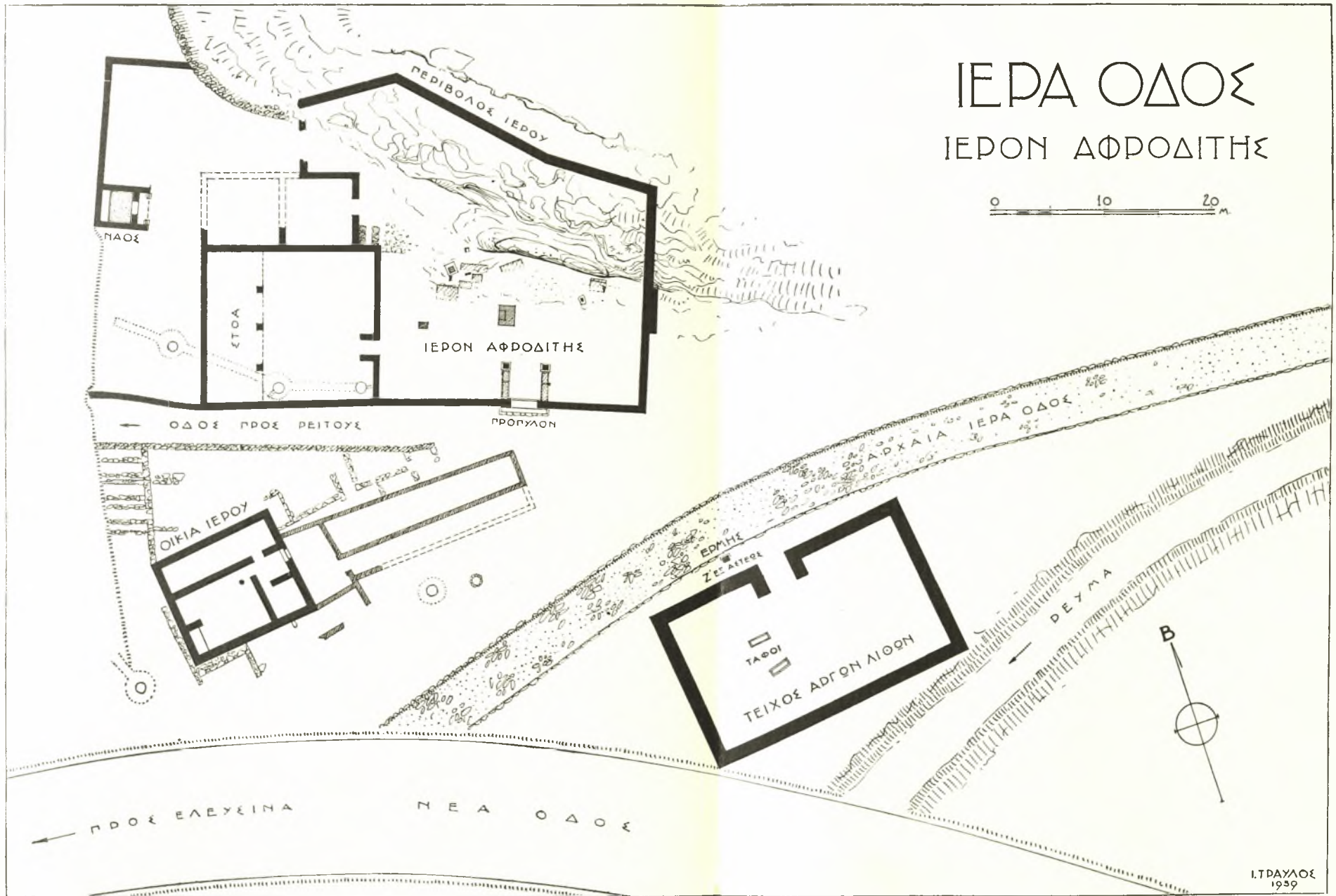
Πρὸ τοῦ βράχου τοῦ φέροντος τὰς κόγχας ἐκαθαρίσθη ἤδη ὁ βράχος, ὅστις κατὰ τὸ μέρος τοῦτο ἀποτελεῖ τὸ δάπεδον τοῦ Ἱεροῦ καὶ εὐρέθησαν διάφορα λαξεύματα, τὰ ὁποῖα ἐχρησίμευον διὰ τὴν στήριξιν ἀναθημάτων. Κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν τοῦ Καμπούρογλου ἐσφύζοντο ἀκόμη καὶ ἄλλαι βάσεις

Εἰκ. 1. Ἱερὸν τῆς Ἀφροδίτης. Ὁ βράχος ὁ φέρων τὰς ἀναθηματικὰς κόγχας.

ἀναθημάτων μερικαὶ τῶν ὁποίων σημειοῦνται εἰς τὸ σχέδιον τὸ δημοσιευόμενον ὑπὸ τοῦ S. Wide. Ἡ μεγάλη βάσις ἔναντι τοῦ προπύλου θὰ ἐχρησίμευε διὰ τὴν στήριξιν τοῦ βωμοῦ ἢ τοῦ λατρευτικοῦ ἀγάλματος.

Τοῦ προπύλου ἐσώθησαν ἀρκετὰ μέρη οὕτως ὥστε μετὰ βεβαιότητος νὰ δύναται νὰ γίνῃ ἡ συμπλήρωσις αὐτοῦ (βλ. σχέδιον). Εἶναι δὲ φανερὸν ὅτι δύο μόνον βαθμίδες ἦσαν πρὸ αὐτοῦ, πιθανῶς ἐκ μαρμάρου, τῶν ὁποίων ἡ κατωτέρα, ὕψος ἔχουσα 0,26 μ. ἐστηρίζετο ἐπὶ τῆς ὑπαρχούσης σειρᾶς τῶν λίθων, ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῶν ὁποίων εἶναι καταφανῆ τὰ ἴχνη τῆς ἐπεξεργασίας διὰ τὴν καταλληλοτέραν τοποθέτησιν τῆς βαθμίδος. Ἡ σειρά τῶν λίθων τούτων ἔχει τὴν θέσιν εὐθυντηρίας, ἀρχικῶς δὲ τὸ ἔδαφος πρὸ τοῦ προπύλου θὰ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΤΟΥ ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΙΕΡΑΝ ΟΔΟΝ ΙΕΡΟΥ ΤΗΣ ΑΦΡΟΔΙΤΗΣ.

ἔφθανε μέχρι τῆς ἄνω ἐπιφανείας αὐτῶν. Ἡ ὑψηλότερα βαθμὶς, ἡ ὁποία ἐχρησίμεινε συγχρόνως καὶ ὡς κατώφλιον ὕψους ἔχουσα περίπου 0,28 μ. ἐστηρίζετο ἐπὶ τῶν μεγάλων ὀρθογωνικῶν λίθων ἐπὶ τῶν ὁποίων διακρίνονται ἀκόμη ὀπαὶ πρὸς στήριξιν τοῦ λωστοῦ διὰ τὴν τοποθέτησιν τῶν λίθων τοῦ κατωφλίου.

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Καμπούρογλου πρὸ τοῦ προπύλου ἐφθασεν εἰς βάθος ἐνὸς περίπου μέτρου πρὸς διευκόλυνσιν δὲ τῆς ἀναβάσεως ἔθεσε πρὸ τῶν βαθμίδων δύο λίθους τοὺς ὁποίους ἐξέλαβεν ὁ Wide ὡς εὐρισκομένους εἰς τὴν ἀρχικὴν των θέσιν καὶ ὑπέθεσεν ὅτι ἀρχικῶς πρὸ τοῦ προπύλου τέσσαρες ἦσαν ἐν συνόλῳ αἱ βαθμίδες.

Διὰ τῆς ἐφεινῆς ἀνασκαφῆς ἐτερματίσθησαν σχεδὸν αἱ ἐργασίαι ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἀφροδίτης, μένουσιν ἀκόμη μόνον ὀλίγα σημεῖα νὰ ἐξετασθῶν καλλίτερον, ἡ θέσις τοῦ περιβόλου πρὸς δυσμὰς ἀπὸ τοῦ ναῖσκου μέχρι τῆς πρὸ τοῦ Ἱεροῦ διερχομένης ὁδοῦ, καὶ ἡ ἔκτασις καὶ ὁ ὄρισμός τῆς χρήσεως τῶν ἀνευρεθέντων κατὰ τὰς τελευταίας ἀνασκαφὰς τοίχων κάτωθεν καὶ πέριξ τοῦ οἰκίσκου, ἰδίως πρὸς δυσμὰς. Πρὸς ἐκτέλεσιν ὅμως τῶν ἐργασιῶν αὐτῶν εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνῃ ἀπαλλοτριώσις τοῦ μικροῦ χώρου τοῦ παρακειμένου πρὸς τὸ Ἱερόν ἀγροῦ ἀνήκοντος εἰς ἰδιώτην.

Ἔως ὅτου γίνῃ ἡ τελικὴ δημοσίευσις τοῦ Ἱεροῦ, δημοσιεύομεν ἀπὸ τοῦδε νέον σχέδιον τῆς περιοχῆς του μετὰ τὰς τελευταίας μας ἐργασίας, διὰ τοῦ ὁποίου γίνεται φανερὰ ἡ ἐπελθοῦσα εἰς τὴν ἀποκάλυψιν τούτου πρόδοδος (πρβ. πρὸς σύγκρισιν τὸ σχέδιον τοῦ S. Wide AE 1910 πίν. 1).

Κ. ΚΟΥΡΟΥΓΙΩΤΗΣ, Ί. ΤΡΑΥΛΟΣ

3. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΕΛΕΥΣΙΝΟΣ 1939

Ἡ πρόθεσις μας νὰ ἀνασκάψωμεν τὸ 1939 τὸ ἀνακαλυφθὲν τὸ 1938 πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἱεροῦ τῆς Ἑλευσίνος σπουδαῖον μυκηναϊκὸν νεκροταφεῖον, περὶ τοῦ ὁποίου ἐσημειώσαμεν ὀλίγα εἰς τὰ Πρακτικὰ τοῦ 1938 (σελ. 40), ἐματαιώθη ἔνεκα τῆς ἐπιστρατεύσεως τοῦ Τραυλοῦ κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ ἔτους. Διὰ τοῦτο ἐτράπημεν πρὸς ἄλλας κατευθύνσεις πρὸς ἐκτέλεσιν τοῦ κυρίου θέματος τῆς ἀνασκαφῆς μας, τὸ ὁποῖον ἦτο ἡ περαιτέρω ἔρευνα τῆς παλαιότητος ἱστορίας, τῆς προϊστορίας τῆς Ἑλευσίνος. Ἐσκάψαμεν τὰ βαθύτατα στρώματα εἰς διάφορα σημεῖα γειτονεύοντα πρὸς τὸ Ἱερόν ἀνατολικῶς καὶ πρὸς νότον αὐτοῦ καὶ ἐντὸς τοῦ Ἱεροῦ εἰς ὀλίγα σημεῖα, ὅπου δὲν εἴχομεν σκάψει προηγουμένως.

Ἐκτὸς τοῦ Ἱεροῦ εἰς ἀπόστασιν πενήκοντα περίπου μέτρων πρὸς Νότον τοῦ νοτίου στρογγύλου πύργου τοῦ λεγομένου Λυκουργείου περιβόλου τοῦ